

dr Justyna Cherchowska

nauczyciel akademicki, pełnomocnik

ds. osób z niepełnosprawnością,

Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku, Polska

PEDAGOGICZNA ROLA ASYSTENTA DYDAKTYCZNEGO STUDENTÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W UCZELNI WYŻSZEJ

Asystent dydaktyczny poza wypełnianiem zadań związanych z pomocą osobie z niepełnosprawnością w realizacji studiów takich jak pomoc podczas zajęć ujętych w harmonogramie studiów, dopełnianie w imieniu studenta formalności administracyjnych związanych z tokiem studiów, wspieranie podczas korzystania z zasobów biblioteki lub asysta podczas odbywania praktyk świadczy także niepisane funkcje pedagogiczne do których należy rozbudzanie sił społecznych, wspieranie w środowisku akademickim i pomoc w identyfikacji społecznej. Praca pedagogiczna wyłania się w codziennych kontaktach z podopiecznymi – studentami z niepełnosprawnościami na drodze nawiązywania bliskich relacji interpersonalnych w toku pomocy studentom w realizowanym toku kształcenia.

KREOWANIE JAKOŚCI ŻYCIA STUDENTÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Asystent dydaktyczny, diagnozując sytuację, więzi społeczne i potrzeby studentów z niepełnosprawnością, sprzyja poprawie jakości ich życia. Diagnoza ta jest przesłanką do projektowania działań i podjęcia pracy opiekuńczej i terapeutycznej. Wykorzystywane są w tym celu idee pedagogiki społecznej, które mają poznawczą i normatywną rolę we wzbogacaniu jakości życia.

Szczegółne znaczenie mają tutaj idee podmiotowości, równego dostępu do warunków rozwoju, edukacji społecznej i pomocniczości. Idea podmiotowości wskazuje, że współtwórcami społecznego świata są jednostki (grupy) społeczne i ich „siły społeczne”, które są odpowiedzialne i świadome swoich ograniczeń i możliwości.

Idea równego dostępu do warunków rozwoju i szansa jaką daje aktywny udział w życiu społecznym jednostek i grup. Studenci z niepełnosprawnością indywidualnie, jak i we współpracy z asystentem dydaktycznym, zdając sobie sprawę ze swoich ograniczeń starają się odkrywać i wykorzystywać swoje zasoby i potencjały w procesie edukacji i życiu akademickim. Właśnie dlatego ważne jest także wypracowywanie odpowiednich procedur edukacyjnych, przestrzeni aktywności i rozwoju. Natomiast idea edukacji społecznej może wspomagać twórczość i działalność oraz kreować jakość życia społeczno-kulturalnego, do czego przyczynia się włączanie studentów z niepełnosprawnością w procesy edukacyjne oraz działalność organizacji studenckich np. koła naukowe, samorząd studencki. Ostatnia idea – pomocniczości nakazuje niesienie pomocy wszystkim potrzebującym jednostkom, grupom i środowiskom, która odnosi się do stwarzania empatycznego, wspierającego i chętnego do niesienia pomocy środowiska akademickiego.

W środowisku tym istotne znaczenie ma poznanie osób z niepełnosprawnością, świadomość ich problemów zdrowotnych, psychologicznych i społecznych oraz współpraca podmiotów uczelni z asystentami dydaktycznymi, będącymi najbliższymi swoich podopiecznych i mającymi największą wiedzę o ich zasobach oraz ograniczeniach. Warto także zaznaczyć, że asystent dydaktyczny pomaga osobom z niepełnosprawnością w identyfikowaniu siebie z innymi członkami danej grupy poprzez odnajdywanie w nich podobnych cech osobowych, celów, wzorów, wartości i sposobów postrzegania rzeczywistości. Sprzyja to wzmocnieniu podopiecznych w funkcjonowaniu w grupach społecznych i korzystaniu z zasobów środowiska akademickiego. Umożliwia to także samorozwój poprzez kształtowanie nowych umiejętności i kompetencji na drodze współpracy z pracownikami uczelni i innymi studentami. Identyfikacja także sprzyja wzmocnieniu wiary we własne sprawstwo, co umożliwia jednostce funkcjonowanie w zgodzie z własnymi przekonaniami przy jednoczesnym spełnieniu oczekiwań społecznych. Asystent dydaktyczny w działalności wspierającej włącza także swoich podopiecznych do społeczności osób z niepełnosprawnością na uczelni. W jej ramach osoby z niepełnosprawnością mogą wymieniać wiedzę i doświadczenia dotyczące procesu kształcenia i życia na uczelni. Grupa ta staje się niejako grupą samopomocową, która jest źródłem aprobaty i porad osób znajdujących się w podobnym położeniu życiowym.

Wspomniane przesłanki szczególnie akcentują humanizację i indywidualizację relacji w przestrzeni działania wspierającego, aktywizującego i pomocowego asystenta dydaktycznego, podmiotów uczelni świadczonych na rzecz studentów z niepełnosprawnością. Dzięki takiemu podejściu możliwe są wieloaspektowe oddziaływania w przestrzeni uczelni wyższej, w której przebiegają procesy wspierania rozwoju, integracji i aktywizacji społecznej.

ROZBUDZANIE POTENCJAŁÓW I ZASOBÓW TKWIĄCYCH W JEDNOSTCE

Działalność asystenta dydaktycznego niewątpliwie rozbudza zasoby, potencjał i uzdolnienia studentów z niepełnosprawnościami. W pracy z nimi rozpoznaje on przejawiane przez nich możliwości i wartości, które wpływają na generowanie nowych dążeń, idei, działań i potencjałów. Podczas rozbudzania i aktywizowania sił społecznych w działalności pedagogicznej asystent dydaktyczny powinien brać pod uwagę kilka kryteriów. Po pierwsze, pedagogiczno-środowiskowe aspekty aktywizacji środowiska oraz prakseologiczne i wartościujące kryteria diagnozowania problemów edukacyjnych i społecznych, z którymi zмага się student w środowisku akademickim, m. Po drugie, zwracać uwagę na rolę jednostki w przeobrażeniach swojej sytuacji społecznej w środowisku życia i środowisku akademickim. Po trzecie, ważne jest odnoszenie sił do podmiotowo-kreatywnej funkcji człowieka, które umożliwiają mu rozpoznawanie, definiowanie i wykorzystywanie dążeń, uzdolnień i aspiracji, umożliwiając adaptację do zmieniających się warunków i pozwalają na podmiotowe ich przekształcanie. Po czwarte, trzeba brać pod uwagę założenia humanistycznej koncepcji człowieka oraz jego możliwości wpływania na bieg zdarzeń poprzez generowanie dobrych intencji i ujawniania chęci do działania, ponieważ człowiek jest zdolny do modyfikowania swojej aktywności na podstawie gromadzonych doświadczeń i wiedzy. Należy uwzględniać także potrzeby, godność i indywidualność jednostek oraz stymulować je do podejmowania korzystnych zmian.

W środowisku akademickim można zaobserwować, że studenci z niepełnosprawnościami ze względu na problemy z niej wynikające często uważają siebie za osoby gorsze, mniej wartościowe, użyteczne i sprawcze. Wykluczają one siebie z działań wymagających uczestnictwa w podejmowaniu ważnych decyzji, przyjmując rzeczywistość społeczną i edukacyjną na uczelni taką, jaką ona się jawi. Rzadko biorą udział w

sytuacjach edukacyjnych (np. zgłaszanie się do zabrania głosu w dyskusji w zajęciach akademickich) i krępują się rozmawiać z pracownikami dydaktycznymi o dostosowaniu zajęć do ich potrzeb. Jednak na drodze współpracy ze studentami, gdy wyjaśniane jest im, że środowisko akademickie – wykładowcy, studenci z roku zdają sobie sprawę z trudności z jakimi się zmagają, rozumieją je i przejawiają postawę wspierającą, zmieniają oni swoje podejście do sytuacji i stopniowo kreują one swój wizerunek jako osoby zaangażowanej i zmotywowanej do twórczego działania. Warto jest także pomagać takim osobom w budowaniu ich pozytywnego wizerunku i postawy podmiotowej poprzez wskazywanie im w codziennych rozmowach i sytuacjach na uczelni ich mocnych stron, właściwości ich sposobu myślenia i radzenia sobie z problematycznymi sytuacjami oraz istoty ich głosu w życiu akademickim. Można też spotkać studentów z niepełnosprawnościami, którzy są bardzo zaangażowani w proces swojej edukacji, współpracujących z wykładowcami podczas zajęć, uczestniczących w organizacjach studenckich i społecznych, którzy wymagają jedynie niewielkiej pomocy w aktywacji swoich potencjałów, zasobów i realizacji swoich dążeń. Osoby z niepełnosprawnościami także na bazie gromadzonych doświadczeń i wiedzy w toku edukacji na uczelni wyższej rozszerzają spektrum swojej otwartości, zaangażowania, podkreślania potrzeb edukacyjnych, motywacji do działania w procesie kształcenia i życia akademickim. Bardzo ważne jest także stwarzanie odpowiednich warunków kształcenia osób z niepełnosprawnościami. Musi być zapewniona odpowiednia kadra pedagogiczna, baza dydaktyczna i stosowne pomoce. Jednak najbardziej ważne jest empatyczne, wspierające i życzliwe nastawienie do tych osób, a co za tym idzie indywidualne podejście i chęć niesienia pomocy.

WSPARCIE SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM

Asystent dydaktyczny pełni rolę „instytucji” wsparcia społecznego rozumianego w ujęciu funkcjonalnym. Ujęcie to kładzie akcent na interakcje społeczne, które zostają podjęte przez jednego lub kilku uczestników sytuacji problemowej, trudnej, stresowej lub krytycznej, w toku której dochodzi do przekazywania lub wymiany emocji, informacji, instrumentów działania i/lub materialnej. W przestrzeni uczelni wyższej przejawia się ono w formach człowiek-człowiek (student-student, student-pracownik dydaktyczny/administracyjny) oraz człowiek-grupa (student-grupa studentów danego kierunku, roku).

Działania wspierające kierowane do studentów z niepełnosprawnością łączą kilka form: wsparcie emocjonalne, wsparcie wartościujące, wsparcie informacyjne i duchowe. Asystent dydaktyczny w codziennym kontakcie z podopiecznym przekazuje emocje podtrzymujące, uspokajające, wykazujące troskę. Przejawia on przychylną, akceptującą, solidarną i empatyczną postawę wobec osoby z niepełnosprawnością. Dzięki temu podopieczny w sposób pewniejszy i pełniejszy funkcjonuje w sytuacjach edukacyjnych i społecznych w instytucjonalnych i formalnych strukturach uczelni. Czuje się pewniejszy w swoich działaniach, ponieważ odczuwa przychylność, opiekę i zrozumienie asystenta dydaktycznego. W zakresie wsparcia wartościującego istotne jest dawanie komunikatów służących wzmacnianiu poczucia własnej wartości, wyrazu wzajemnego szacunku i poczucia godności i znaczenia jednostki. Asystenci dydaktyczni w swojej pracy wykorzystują często technikę afirmacji wobec podopiecznych, która wzmacnia w nich poczucie własnej wartości oraz podkreśla wzajemny szacunek oraz poczucie istoty i godności partnerów w relacji. Zachęcają także do rozwijania pola swojej aktywności i zainteresowań podopiecznych. Próbują także pomóc podopiecznym w wyzbyciu się porównywania siebie do innych osób. Sprzyja to niewątpliwie wzmocnienia obrazu własnej osoby, poczuciu własnej wartości i sprawczości. W zakresie wsparcia informacyjnego asystent dydaktyczny jest źródłem informacji poznawczych, sprzyjających lepszemu zrozumieniu swojej sytuacji, środowiska akademickiego, własnych problemów, połączonych z rozwiewaniem wątpliwości, dawaniem rad, dzieleniem się własnym doświadczeniem zdobytym podczas własnych studiów i pracy w uczelni wyższej. Czasami zdarzają się sytuacje, które w opinii studentów są bez wyjścia i powodujące stan rezygnacji. W takich przypadkach asystent dydaktyczny udziela wsparcia duchowego, w ramach którego próbuje pokazać podopiecznemu mocne strony danej sytuacji i pomaga w znalezieniu jej rozwiązania.

WNIOSKI KOŃCOWE

Działalność pedagogiczna poza pełnieniem „spisanych” obowiązków w zakresie współpracy ze studentami z niepełnosprawnością jest nieodłącznym elementem pracy asystenta dydaktycznego. Jest ona tak samo ważna, jak pomoc studentowi w realizacji programu studiów. Działania asystenta dydaktycznego pozwalają nawiązać bliskie relacje z osobami z niepełnosprawnościami i dostrzec w nich wartościowego człowieka.

Ich rezultatem jest pomoc tym osobom „normalnie” żyć i podejmować określone role społeczne w środowisku akademickim. Asystent powinien także przyczynić się do wzrostu świadomości na temat szeroko rozumianej niepełnosprawności w szkole wyższej. Asystent dydaktyczny poprzez wzmacnianie jakości życia, wsparcie i pomoc w integracji i identyfikacji osób z niepełnosprawnością ze środowiskiem akademickim sprzyja kształtowaniu ich lepszej rzeczywistości, która może być źródłem rozwoju osobistego, wzrostu aktywności intelektualnej i społecznej oraz prowadzenia bardziej racjonalnego stylu życia. Warto jest stwarzać procedury edukacyjne i środowisko akademickie sprzyjające osobom z niepełnosprawnością, w którym często asystenci dydaktyczni są źródłem informacji o potrzebach i problemach osób z niepełnosprawnością ze względu na podejmowanie bliskich relacji z nimi.